

Pohyb jakožto dění

Od dob Parmenidových se pro filosofii stal pohyb obrovským problémem. Eleaté jej prostě popřeli, ale toto jejich popření mělo obrovský vliv na další myšlení (můžeme mluvit o metafyzice, přesněji staré nebo tradiční metafyzice); nadále se už vůbec nepočítalo s nějakým zkoumáním toho, co se mění, ovšem až na Hérakleita. Ten ovšem pohyb či změnu vlastně nezkoumal, de facto jen popřel neměnnost. První, kdo se pokusil „pohyb“ opravdu zkoumat, byl Aristotelés; ten šel dokonce tak daleko, že trval na možnosti vskutku „vědeckého“, tj. teoretického přístupu, a zařadil zvláštní teoretickou disciplínu do „první filosofie“ (jakožto „fysiku“). Nicméně pod vlivem eleatů vlastně vyloučil možnost všeobecného a nestálého pohybování a proměňování všeho (jak to známe od Hérakleita), ale chápal „pohyb“ jako něco provizorního, ne-dokonalého, co však spěje k ne-pohybu, ke konci-cíli, tedy k dokonalosti (= dokonanosti). Všude, kde je něco v pohybu, je to na cestě ke konci-cíli, takže kdekoli najdeme něco v pohybu, je to pro nás dokladem nedokonalosti. I svět jako celek (event. úhrn) je evidentně nedokonalý, neboť se v něm stále něco také pohybuje. No, a z toho nakonec vyplývá, že to měnící se a pohybující se „něco“ (tj. cokoli) sice můžeme nejen popisovat, ale také zkoumat (to už zní ovšem zcela nearistotelsky, neboť pro Aristotela „zkoumat“ znamená „dívat se = vidět“, „zírat“, „nahlížet“), ale že opravdové poznání (*epistémé*) musí nutně zahrnovat poznání (vědění) toho konce-cíle, k němuž všechno proměnlivé směřuje. Po mém soudu spočívá ta základní chyba v Aristotelovi, že – nepochybně pod vlivem Platónovým, i když se proti němu polemicky staví – je skálopevně přesvědčen, že ten cíl (resp. ty jednotlivé konce=cíle) je nějak předem dán, předem určen (je to jen nejinak pojatá Platonova „idea“). Zde je naprosto nezbytné kriticky nasadit a soustředit se na to, jak vůbec může docházet ke koordinaci jednotlivého událostného dění, a zejména na to, jaký je rozdíl mezi télickým děním (pohybem), jehož „cíl“ je předem „dán“ (a čím), a mezi tou zvláštní téličností, jíž se vyznačuje dění, které nejsilněji směřuje jen k nejbližší fázi, méně „silně“ k dalším fázím, které se teprve připravují k tomu, aby nastaly, a posléze k nějakému „cíli“, který vůbec není dán, nýbrž který se jakoby „formuje“ (jakožto cíl) teprve „za pochodu“.

(Písek, 120611-1.)